

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk

Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

především o archeologický dohled při výkopových pracích v JV části Masarykova náměstí podél obvodové zdi budovy zámku a přístupovou komunikaci podél SZ obvodové zdi zámku. Celkově bylo dokumentováno 12 profilů. Podařilo se zachytit reliktů několika fází vývoje zábržského hradu/zámku: 1. středověký hrad (14.–15. stol.), 2. renesanční zámek (16.–1. pol. 17. stol.), 3. barokní zámek (2. pol. 17.–1. pol. 18. stol.), 4. recentní úpravy. Důkladem středověkého až renesančního období jsou reliktů kamenných staveb, zachycené na profilech P1, P2, P10 a P12. Nároží kamenného objektu na S straně zámku patrně náleželo k obrannému systému původního středověkého hradu. Absence podložních vrstev i v poměrně hlubokých výkopech stavby snad indikuje přítomnost hradního příkopu. Kamenný kanál odkrytý na J straně zámku náležel již k renesanční fázi zámku. Do období baroka datujeme pozůstatky cihlové kanalizace zdokumentované na profilu P3, značně poškozený kanál na J straně zámku, další cihlové konstrukce zachycené na profilu P4 a P5 a snad i valounový štět zdokumentovaný na profilu P9, indikující starší Z přístupovou komunikaci k zámku.

Žižkova ulice. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V průběhu dubna a května 2010 proběhl z důvodu rekonstrukce plynovodu v historickém jádru města v ulici Žižkova archeologický výzkum, který byl prováděn formou dohledu nad výkopovými pracemi. Zachycené situace lze rámcově zařadit do období středověku a především do novověku.

Stavební liniový výkop se nacházel v prostoru přístupové komunikace k zámku na hradním kopci. Profily výkopu značně narušovaly recentní výkopy IS a mocné novověké a recentní navážky. Přesto se na profilu P6 podařilo zdokumentovat zahluubený výkop z vrcholné až pozdně středověkého období. Hlavní těžiště nálezových situací však časově spadalo do raného novověku (16. stol.). Jednalo se především o úpravy prostoru komunikace vedoucí k zámku, souvisejí s pozdně gotickými a renesančními úpravami a přestavbami hradu na zámek (2. polovina 15. a na počátku 16. stol.) a s rozvojem vnitřního města.

Před průčelím tzv. „Domu pod podloubím“ (renesanční měšťanský dům z 2. poloviny 16. stol.) se nacházely reliktů kamenného obvodového zdiva novověké zástavby, zachycené na mapě stabilního katastru z r. 1834, která byla strhnuta v polovině 20. stol.

Na podzim roku 2010 proběhl při budování plynové přípojky v historickém jádru města v Žižkově ulici archeologický výzkum. Podobně jako u dalších výzkumů prováděných na hradním kopci se i zde potvrdilo snížení povrchu terénu až na úroveň intaktního podloží a jeho následné úpravy v průběhu raného novověku.

Miroslava Plaštiaková

Resumé

Zábřeh (Bez. Šumperk), Masaryk Platz. Mittelalter, Neuzeit. Burg, Schloss, Stadt. Rettungsgrabung.

Zábřeh (Bez. Šumperk), Žižkova Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZLATÉ HORY (OKR. JESENÍK)

Náměstí Svobody, Polská ulice. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl na lokalitě proveden v souvislosti s realizací stavby „Revitalizace a komplexní řešení centra Zlatých Hor“. Konkrétně se jednalo o rekonstrukci náměstí Svobody a části ulice Polské v Zlatých Horách. Výzkum probíhal v letech 2009 – 2010 formou archeologického dohledu, kombinovaném s dokumentací a exkavací odkrytých archeologických památek. Zachycené archeologické situace se dělí v podstatě na dvě skupiny. První část reprezentují komunikační úrovně, terénní úpravy, planýrky a kulturní vrstvy v prostoru nám. Svobody a ul. Polská. Druhou část tvoří pozůstatky zděných sídelních objektů – konkrétně kamenných základových zdí a kleneb, indikujících někdejší zástavbu na dnešní nezastavěné proluce vedle č. p. 84. Z movitých nálezů lze vyzvednout fragmenty renesančních a barokních kachlů. Všechny zachycené archeologické situace a památky časově náležejí do období staršího nebo mladšího novověku.

Peter Kováčik, Mikuláš Schön

Resumé

Zlaté Hory (Bez. Jeseník), Svobody Platz, Polská Str. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

ZLÍN (MÍSTNÍ ČÁST MALENOVICE; OKR. ZLÍN)

Intravilán. Středověk, novověk. Tvrziště (?) Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci fasády na římskokatolické faře v Malenovicích byly z výkopu okolo budovy získány střepy středověkého i novověkého stáří. Kvůli malé šířce výkopu (méně než 30 cm) nebylo možné provést dokumentaci profilů. Jako zdroj nálezů posloužily především výhozy vedle výkopu. Podařilo se alespoň zjistit, že část budovy fary stojí na reliktech staršího stavení. Zůstává však otázkou, zda v místě nynější farní budovy nemohla stát tvrz nepřímo zmiňovaná v historických pramenech.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín (Stadtteil Malenovice, Bez. Zlín), Innenbereich des Stadtteils. Mittelalter, Neuzeit. Pfarre. Rettungsgrabung.

ZLÍN (MÍSTNÍ ČÁST ŠTÍPA (OKR. ZLÍN))

Kostel Narození Panny Marie. Novověk. Klášter. Záchranný výzkum.

S výstavbou kostela ve Štípě započal Albrecht z Valdštejna roku 1616 na přání své zesnulé choti Lukrécie. K chrámu bylo přistavěno ještě JV křídlo, další výstavba však byla v průvanu dějin zastavena a nedokončené budovy byly rozebrány (zůstaly pouze základy, viz obr. 127). Další etapa sanace štípského kostela spočívala ve výstavbě odzdušňovacích kanálů podél jeho obvodu. Bě-

Obr. 127. Zlín-Štípa. Kamenné základy nedostavěného klášterního komplexu.

Abb. 127. Zlín-Štípa. Steinfundamente des unvollendeten Klosters.

hem výkopů byly obnaženy kamenné konstrukce u S i J stěny kostela, které měly sloužit jako základy ke stavbě klášterních budov. Díky výzkumu se ukazuje, že záměrem Albrechta z Valdštejna a jeho architektů bylo vybudování komplexu podobné dispozice, jakou známe v případě kartuziánského kláštera ve Valdicích u Jičína.

Ivan Čižmář

Resumé

Zlín (Stadteil Štípa, Bez. Zlín), Liebfrauenkirche. Neuzzeit. Kloster. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (OKR. ZNOJMO)

Hradiště sv. Hypolita. Středohradištní, mladohradištní období. Pohřebiště. Záchranný a předstihový výzkum.

Před zahájením pravidelné výzkumné sezóny roku 2010 byly na Hradišti hlášeny pouze dva drobnější terénní zásahy, které vyžadovaly záchranný archeologický výzkum. Oba byly situovány k samému V okraji nedávno objevené centrální nekropole.

Prvním byla výstavba garáže a sklepa stavebníka Karpíška v S terase, jen přibližně 12 metrů od prvních zachycených hrobů pohřebiště pod rodinným domem manželů Šobových (Klíma 2008, 451-454). Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 229/93. Závěr terasy se zde poměrně ostře sklání k V, kde jej téměř kolmo protíná stará úvozová cesta, vedoucí po skalním podloží. Vysoký břeh terasy tvoří poměrně mocná návěš spráše, navíc ještě umocněná výhozem hlíny z prostoru cesty. Nálezová situace tak byla v prvních několika metrech dosti porušená. Prostor nás však velmi zajímal, neboť přímo sousedil s rodinným domem manželů Karpíškových, při jehož výstavbě a bagrování základů nebyla v roce 2000 ze strany stavebníka dodržena dohodnutá pravidla archeologického dohledu. Tentokrát jsme však pečlivě a od počátku bagrování dohlíželi na práci stroje, který odebíral hlínu z roviny cesty do terasy v šíři 4 m a

v délce 12 m. V J polovině skrývané plochy lžice bagru narazila na kamenné seskupení, jakoby část zídky, která tvořila okraj nevýrazného objektu, zasahujícího pod J profil. V tmavším záspy se častěji objevovaly uhlíky spáleného dřeva. Vyzvedli jsme rovněž nepočtený střeponý materiál převážně mladohradištního stáří. Na hrobový zásep, případně přímo kostrový hrob blízkého velkomoravského pohřebiště jsme však nenarazili.

Druhý drobný záchranný výzkum byl od předchozího vzdálen jen několik metrů JZ směrem a bylo nutno jej provést v souvislosti s rozšířením příjezdu k novostavbě domu manželů Šobových a odebráním části vysokého břehu terasy. Místo se nalézalo v těsném sousedství plochy skryté r. 2007, kde vlastně výzkum velkomoravského pohřebiště začal. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 228/91. Nálezová situace zde byla opět i zde porušena, ale i přesto se podařilo těsně nad skalním podložím zachytit, prozkoumat a vyzvednout dva velkomoravské kostrové hroby. Předpokládáme, že byly patrně posledními na samém SV okraji nekropole. Oba zmíněné záchranné výzkumy ob-sáhly prošetřenou plochu 185 m².

K výše uvedeným dvěma akcím se však začátkem července připojila oficiální písemná žádost Mgr. R. Šoby, abychom dle předchozí dohody ve výzkumu pokračovali na jeho parcele dále Z a JZ směrem. Poloha místa v ZM ČR 1:10 000 (list 34-11-21) je dána souřadnicemi od Z a J s. č. 222/95. Tím byly jasně dané hlavní cíle celé výzkumné sezóny, což také plně odpovídalo doporučením loňské archeologické komise i našim záměrům – prověřit v ZV ose rozsah velkomoravské nekropole. Výzkum další části velkomoravského pohřebiště tak byl zahájen 5. 7. 2010 a s několika menšími přestávkami pokračoval až do konce září (obr. 128). Zcela záměrně jsme s dokončujícími pracemi čekali na, vlhčí období, kdy se v terénu na skryté ploše zřetelněji projeví mnohdy téměř neznatelné záspy několika posledních hrobových jam. Při tomto postupu nám tak nemohly uniknout žádné hrobové celky. Hlavní výzkum byl značně náročný, komplikovaný celkem pětinasobným zaplavením plochy a hrobů, které překryla vždy minimálně 15 cm mocná vrstva bahna. Přes problémy se stále opakovaným začišťováním a odstraňováním naplavených nánosů se pozornou a pečlivou prací podařilo eliminovat škody a výzkum úspěšně dokončit. Situace na zkoumané části pohřebiště se od minulých let výrazně změnila. Návěš spráše na ploše, pouze s výjimkou JV cípu a J pásu, zcela vymizela a většina hrobů zde byla již zasekána do zvětralé skály. Výzkum totiž pokrýl prostor oblého zlomu návrší a zde od severu k jihu probíhajícího nevýrazného skalního hřbítku, který byl v S zářezu terasy jasně po staletí odorován. Radlice pluhu tu v pásu až tří metrů obracela jen 22 cm mocnou vrstvu hlíny a současně odkrajovala rovněž povrchovou část zvětralé podložní skály. Při obnažení podloží jsme museli konstatovat, že zářez ve skále při S patě terasy je rovněž 20 cm hluboký a plocha skály nese rovnoběžně hlubší a dlouhé rýhy, souhlasně orientované s terasou, tedy stopy po práci radlice pluhu. Bylo tak zcela evidentní, že v těchto místech bu-dou měly hrobové celky zcela zničeny a hlubší porušeny. Navíc se vlastní úložné podmínky v drobné skále staly hodně nepříznivými jak pro samotné kosterní ostatky, tak